

Drago Kovačević, gradonačelnik Knina pred vojnu operaciju „Oluju“), koordinator u Srpskom demokratskom forumu, organizaciji koja se bavi izbeglicama iz Hrvatske

Koncept Miloševića i Tuđmana je pobijedio

Koliko su nas odluke Tribunala u Hagu vratile u 90-te godine i može li se nakon svega pričati o povratku ili se mi nismo ni pomakli od tih problema?

Relano, povratak u devedesete, u onome što je njihovo istinsko značenje i što je istinski zločinački rezultat, istorijski više nije moguć. Radi se o drugačijem kontekstu. No, odluke Tribunala u Hagu vrlo će štetno djelovati na pomirenje u regionu i postati nova, nepotrebna prepreka ka normalizaciji odnosa u svakom smislu. Sukladno tome, one će i otežati život ljudima u različitim situacijama.

Što se povratka tiče, to neće imati velikoga uticaja, jer povratak onakav kako je postavljen, skoro da i ne postoji. Vraćaju se stari ljudi, oni koji su dobili penziju i mogu od nečega živjeti, jer, osim nekih poslova u poljoprivredi, povratnici nemaju druge izgleda da od svog rada prežive. Povratak nije ekonomski održiv i ništa se ne čini da on to postane, i to je mnogo bitnije od presude. A nije ekonomski održiv prvenstveno zbog toga što je opstrukcija realnog povratka nacionalni projekat u Hrvatskoj, a ne rezultat globalne ekonomske krize. Danas možemo slobodno konstatovati da je koncept gospodara rata, u bivšoj Jugoslaviji, Slobodana Miloševića i Franje Tuđmana, o etnički homogenim državama na Balkanu trijumfovao. Jedino, nisu uspjeli potpuno „rasturiti“ i podijeliti BiH, mada im je to bio primarni cilj. Od toga se, ni u Srbiji, ali ni u Hrvatskoj još nije odustalo.

Povratak je, dakle, moguć samo kao u „dolinu slonova“. Najčešće, da se dođe i umre.

Koliko je ova odluka dobra za hrvatsko društvo? Može li se očekivati da će se zločini „Oluje“ procesuirati nakon povratka generala? Razlikuje li se u tom smislu situacija od one pred hapšenje i početak suđenja u Tribunalu?

U Hrvatskoj je odluka dočekana sa trijumfalizmom, oduševljenjem i izlivima mnogih iracionalnih strasti, ona se dogodila u totalno sumnjivim okolnostima, i rezultatom sličnom odbojkaškom „taj breku“. Hrvatsko društvo je danas čudno strukturirano. Tu imate više stotina hiljada kolonista, najviše iz BiH, koji još nisu dovoljno integrisani u političku zajednicu. Imate više od pola miliona ratnih veterana, sa različitim privilegijama koje država mora finansirati, a što sve teže podnosi. Imate pritom, u kulturnom i identiteskom smislu, krajnje lošu okolnost da se elementarne odrednice samobitnosti grade na antagonizaciji i razlikovnosti prema Srbima. Zbog toga su u Hrvatskoj izgrađeni neki, za hrvatsko društvo, štetni i skupi mitovi. Mislim naročito na mit o „domovinskom ratu“. Tom mitu podilazi i aktuelni hrvatski predsjednik (Ivo Josipović) koji to naziva „nastavkom antifašističke borbe“, što je istorijski netačno i u svojoj suštini smiješno. Istovremeno, sa utemeljenjem toga mita, izveden je još jedan moralno pogubniji, a on glasi „da se u odbrani domovine ne mogu počiniti zločini“. To je svojevremeno izgovorio Milan Vuković predsjednik najviše sudske instance u Hrvatskoj. Pod takvim okolnostima, u Hrvatskoj je pravo suočavanje sa zločinima učinjenim nad Srbima, a naročito sa zločinom etničkog čišćenja, gotovo nemoguće. Ako bi i došlo do nekih suđenja za „Oluju“ to će biti nebitni ljudi. Hrvatska vlast, bila lijeva ili desna, u smislu suočavanja sa zlom devedesetih, reaguje samo na pritiske iz EU ili SAD-a. Ovdje treba pomenuti neke snage u hrvatskom društvu, poput nekih ljudi iz nevladinog sektora, jednog broja novinara i nezavisnih ličnosti, koji javno kažu da je suočavanje sa zločinima prvenstveno potreba hrvatskoga društva, no to je krajnje marginalno mišljenje.

Kako vidite reakcije javnosti sa strane Srbije i Hrvatske? Posebno me zanima Vaš stav u odnosu na reakcije dva predsjednika.

U Srbiji su desničari, profašističke snage i najveći dio ljudi koji su aktivno ili pasivno podržavali Miloševića devedesetih godina, javno protestovali protiv odluke, a u sebi su je jedva dočekali i likovali što je baš takva. Ona im je omogućila da legitimizuju svoju naopaku politiku, ksenofobiju i da peru nečistu savjest. Bolji dio srbijanske javnosti, zapravo manjina, bio je zgranut i razočaran. Taj događaj ih je pomjerio u totalnu defanzivu i muk.

Reakcija javnosti u Hrvatskoj, naročito one nacionalističke, one pod presudnim uticajem katoličke crkve u Hrvatskoj, one među deklasiranim slojem ratnih veterana, ali opet dodatno podstaknutim iz institucija državne vlasti i medija, zaslužuje najgoru ocjenu. Zapravo je u dobrom svome dijelu, sramotna.

Što se šefova država tiče, meni je Josipović već duže vrijeme veliko razočarenje. Njegove izjave su populističke, on se naklanja čaršiji na sve četiri strane, ali kad se sjetim da je njegov otac bio sa mojim u istoj partizanskoj jedinici, naročito mi teško pada njegova izjava "kako je domovinski rat, nastavak antifašističke borbe". Dakle, antifašizam je za Ivu Josipovića protjerivanje ratnih drugova njegova ćaće, ili njihovo ubijanje na kućnom pragu ako su poslušali Tuđmana pa ostali u Hrvatskoj. Na stotine staraca, iz generacije pa i iz partizanske jedinice njegova oca je ubijeno tokom onoga što on naziva "nastavkom antifašističke borbe". Samo zato što su Srbi.

Od Tome Nikolića nisam očekivao ništa osim da se javno žali na presudu, a u sebi smatra da mu je politički korisna. On je čovjek čudnih izjava, a s obzirom na njegovu političku biografiju i pamet, najveći doprinos Srbiji može dati ako ćuti ili bar, ako puno ne priča.

Smatrate li da su se u ovoj buci nastaloj nakon oslobađanja ponovo izgubile žrtve?

Naravno. To je uvreda za mrtve, a svaka vrsta obeshrabrivanja za žive. Iz Hrvatske je potjerano više od 400.000 ljudi. Svi oni su otišli silom, a onaj ko silom ode je žrtva, ma šta Josipović pričao o antifašizmu.

Šta bi države trebalo da urade da umanje njihovu bol?

Srbija i Hrvatska su ugovorile rat i etničku i teritorijanu prekompoziciju bivše Jugoslavije a njihove upravljačke elite to realizovale. Najprije bi onda morale naći snage da kažu šta je i zbog čega bilo. Srbija bi morala to jasno kazati, kako svojim građanima, tako i svima sa kojim je bila u ratu. Jasno uprijeti prst u zločince iz svojih redova. Istovremeno bi trebalo bar pokazati volju da pomogne integraciji izbjeglica. Hrvatska bi morala vratiti protjeranim Srbima njihova stečena prava i imovinu i prestati se prema njima ponašati kao da su građani drugoga reda.

Verujete li da se iza odluke o oslobađanju krije/nalazi neka vrsta političkog pritiska i interesa?

Uvijek postoji interes. Meni je indikativno da su sudije iz Evrope glasali za krivicu, a Amerikanci i Turčin za oslobađanje. Valjda sudija iz Italije bolje zna kako i na kojoj se bazi mi na Balkanu „koljemo“ od sudije sa Jamajke. Vjerujem da je odluka politička, kao što vjerujem da Haški sud i nije mogao biti više od političkoga suda. Zapravo, ono za šta je on sudio došlo je iz sfere politike a ne prava.

U Srbiji se odluka između ostalog prihvatila kao rezultat velikog lobiranja od strane Hrvatske i Kosova pa se okrivljuju vlasti da same nisu pridavale previše pažnje lobiranju za srpske interese. Da li su se srpski interesi oslobađajuća presuda osuđenima i osumnjičenima sa srpske strane, uključujući Mladića i Karadžića?

Srpski interesi i interesi srpskog društva su da svi koji su počinili zločine budu osuđeni. Neće ova presuda Hrvatskoj donijeti nikakvu sreću, već obrnuto. Zločin ostaje nekažnjen. Sa zločincima će živjeti građani Hrvatske, a ne neko

drugi. Kao što će sa neosuđenom zločincima iz Srbije živjeti građani Srbije. To je teško podnošljivo sa više aspekata. Od klasično krivičnog do onog, kako je Jaspers govorio, kosmičkog.

Koliko je država Srbija zaista učinila i pomogla Tužilaštvu u Hagu da dokazi budu čvršći?

To zaista ne znam. No, moj je utisak, ne mnogo.

Smatrate li da je Tužilaštvo u Hagu uradilo dobar posao? Koliko je njihova krivica što dokazi nisu bili toliko dobri da presuda ne bude upitna?

Meni je Tužilaštvo djelovalo uvjerljivije od suda. Svi su tužiocima morali biti profesionalci. Sudije baš i ne. Među njima imate dosta nepravničkih likova. Evo Teodor Meron, onaj što je presudio odluku o Gotovini i Markaču, nije po vokaciji sudija, nego diplomata.

Intervju vodio Dejan Kožul